

מדינת ישראל
משרד החינוך
אגף בכיר לביטחון, בטיחות ושעת חירום

הנחיות ביטחון ובטיחות בטוילים במערכת החינוך

טבת תש"ע, ינואר 2010

הכינו וערכו: שאול יגיל, רותם זהבי
עריכה לשונית: דליה לאופר
סדר ועיצוב: סטודיו שושנה שחר
הוצאה לאור: גף פרסומים, משרד החינוך

אגף בכיר לביטחון

בטיחות ושעת חירום,

ממונה ביטחון מוס"ח ארצי

טל: 02-5602234

פקס: 02-5602636

הנחיות ביטחון ובטיחות בטיולים

חדר מצב

לשירותכם 24 שעות ביממה,

7 ימים בשבוע

02-6222211

תוכן העניינים

עמוד מס'

7	הגדרות
12	בעלי תפקידים בטיול
33	בדיקת המוכנות לטיול לפני היציאה
39	מהלך הטיול
56	חניון לילה - יום ארעי
65	סיום הטיול ופיזורו
66	נספחים

הקדמה

פנקס הכיס לטיולים מיועד למנהלי בתי-הספר, לרכזי הטיולים בבתי-הספר, לאחראי הטיול, לרכזי מפעלים ולראשי טורים בטיולי תנועות הנוער. הפנקס נועד לשמש כלי עזר לאחראי טיול/מורה בעת יציאה מחוץ לבית הספר בנושאי נתונים והנחיות לעריכת טיול על גווניו השונים.

פנקס כיס זה יכול לעזור לכל מי שלוקח חלק בארגון הטיול, החל משלבי ההכנה, המשך בביצוע הטיול וכלה בפיזור המטיילים לבתיהם.

מכיוון שבמהלך הטיול אתם עלולים להיקלע למצבים בלתי צפויים מראש, פנקס כיס זה נועד לשמש לכם כלי עזר להפעלת שיקול דעת ולקבלת החלטות נכונות.

אנו תקווה שפנקס כיס זה יסייע בידיכם למלא את תפקידכם בטיול בצורה הטובה ביותר, תוך נקיטת אמצעי זהירות קפדניים ושמירה על כל הוראות והנחיות הביטחון והבטיחות.

בפנקס הפניות לחוזרי מנכ"ל. חוזרים אלה מתעדכנים מעת לעת. בכל הפניה שמוזכר שם החוזר, יש לוודא שאכן הוא עדיין בתוקף ואין חוזר חדש במקומו.

פנקס זה מחליף את פנקס הכיס לטיולים במערכת החינוך ממרס 2007.

הגדרות

1. **טיול מאורגן:** קבוצה מאורגנת של מטיילים ברגל, ברכב או ברכיבה על אופניים המונה 8 איש לפחות.
2. **לשכה לתיאום טיולים:** לשכה ארצית האחראית על תיאום הטיולים ועל אישורם במערכת החינוך ומנחה את מוסדות החינוך בכל המתחייב בתחום הביטחוני בהתאם להוראות חוזרי המנכ"ל של משרד החינוך. לשכת התיאום מופעלת באמצעות חברה חיצונית עבור משרד החינוך.
3. **חדר מצב:** חדר המצב משמש מרכז מידע, דיווח, הנחיה וסיוע למוסדות הקשורים למערכת החינוך בזמן הלמידה מחוץ לכותלי בית-הספר בטיולים ובפעילות חוץ בית-ספרית.

אופן הפעלת חדר המצב:

- 3.1 חדר המצב נותן שירותי "חדר מבצעים" לפעילות מחוץ לכותלי בית-הספר של מוסדות מערכת החינוך. הוא מופעל על ידי חברה חיצונית.

- 3.2 חדר המצב מופעל 24 שעות ביממה, 364 יום בשנה, להוציא את יום הכיפורים.
- 3.3 חדר המצב עומד בקשר רציף עם כל גורמי השטח הנותנים מענה, תמיכה, סיוע וחילוץ לפעילות המתבצעת מחוץ לכותלי בית הספר, כמו פקחי הטיולים, צה"ל, משטרת ישראל, מד"א, יחידות החילוץ המרחביות, בתי-ספר שדה, הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים וכו'.
- 3.4 חדר מצב נותן שירותי מוקד למשרד החינוך עבור מוסדותיו הנמצאים בלמידה מחוץ לכותלי בית-הספר או מתכננים לצאת ללמידה כזו.
- 3.5 חדר המצב מוסמך לאשר שינוי או תוספת למסלול טיול בזמן התרחשותו.

4. **בקר טיולים:** מי שמופעל מטעם משרד החינוך/
אגף בכיר לביטחון ומתפקידו לוודא את יישום כללי
הביטחון, הבטיחות, ההיבטים הפדגוגיים ונוהלי הטיול
כפי שהוכתבו בחוזרי מנכ"ל משרד החינוך.

5. **חלוקת הארץ לתחומי אחריות ביטחון פנים:** הארץ
חולקה לתחומי אחריות ביטחון פנים המפורטים ב"מפת
תיאום טיולים" יש להיעזר במפת תיאום זו. פירוט
מדויק לפי נקודות ציון נמצא בלשכת התיאום.

6. **מפת תיאום טיולים:** מפה הכוללת את חלוקת האזורים
ותחומי האחריות המפורטים של צה"ל ומשטרת ישראל
וכן מפת אזורים גיאואקלימיים. המפות מופצות לגופים
המטיילים וליחידות משטרת ישראל וצה"ל באחריות
משרד החינוך ומעודכנות מעת לעת.

7. **אזור 1:** האזורים הנמצאים במרחב הסמוך לגבולות
המדינה או בשטחי יהודה ושומרון. באזורים אלה צה"ל
אחראי לביטחון הפנים.

אזור 1א': אזור באחריות הצבא בפיקודים צפון, מרכז
ודרום שבו נעשו הקלות בדרישות הביטחוניות.

8. **אזור 2:** אזור באחריות ביטחון הפנים של משטרת ישראל. אלו הם אזורים ללא רצף התיישבותי המאופיינים בתבניות נוף טופוגרפיות שאינן מאפשרות בדרך כלל קשר עין בין המטיילים במסלולים השונים.

אזור 2 א': מרחב התפר באחריות משטרה.

9. **אזור 3:** אזור שבאחריות ביטחון הפנים של משטרת ישראל, המאופיין בדרך כלל ברצף התיישבותי הסוגר על השטחים הפתוחים.

10. **שטח אש:** שטח המיועד לאימוני צה"ל או כל גוף ביטחוני אחר. כניסת מטיילים אליו אסורה, אלא אם כן נתקבל אישור מהלשכה לתיאום טיולים. שטחי האש מודגשים במפות הטיולים בצבע ורוד ויעודכנו על פי הצורך על ידי משרד החינוך.

11. **בקשה לעריכת טיול:** מוסד חינוכי שיש בכוונתו לטייל חייב להגיש בקשה לאישור הטיול ללשכה לתיאום טיולים. בהתאם לנהלים המפורטים בחוזר מנכ"ל לטיולים.

הבקשה תמולא על ידי מנהל בית-הספר או מי שמונה מטעמו והוא חבר צוות ההוראה בבית-הספר. הבקשה לאחר אישורה תשמש רשיון לעריכת הטיול ותכלול הנחיות ביטחוניות ומספר דגשים בטיחותיים לאחראי על הטיול. בהמשך יפורטו האזורים הפטורים מהגשת בקשה לתיאום. כל טיול הכולל לינת לילה (בכל אזורי הארץ) מחויב בתיאום.

12. אישור ביטחוני: בקשה לעריכת טיול המאושרת על ידי לשכת התיאום משמשת עבור הגורם המטייל "רשיון לטיול" ואישור ביטחוני לטיול המתוכנן, אלא אם כן צוין אחרת על גבי האישור שהתקבל.

13. האישור הביטחוני ימצא בידי אחראי הטיול בכל מהלך הטיול.

בעלי התפקידים בטיול

1. מנהל בית-הספר / רכז מפעלים בתנועת נוער / רכז שמונה על ידי מזכ"ל התנועה

אחראי לכל טיול של בית-הספר, כמו ליתר הפעילויות בו. כל פעילות מחוץ למוסד תהיה בהסכמתו ובאישורו בכתב.

2. רכז הטיולים בבית-הספר

הרכז ימונה ויונחה על ידי מנהל בית-הספר. רכז הטיולים יהיה בוגר הכשרה ייעודית או מי שמיועד לצאת אליה וחבר בצוות ההוראה. הרכז הוא הסמכות המקצועית בתחום הטיולים בבית-הספר. תפקידו לקבוע, במשותף עם מנהל בית-הספר ורכזי השכבות והמקצוע ולסייע למורה האחראי על הטיול בשלבי התכנון, ההכנות, הביצוע והסיכום. בשלב המקדים של ההתקשרות לחברות יעבוד רכז הטיולים רק עם חברות העונות לקריטריונים המפורטים בחוזר מנכ"ל טיולים בנושאי ביטחון, בטיחות מדריכים והסעות.

3. אחראי הטיול / "קומונר" / מדריך בוגר בתנועת נוער שמונה על ידי רכז המחוז או על ידי רכז המפעלים

חבר בצוות ההוראה של בית-הספר, ממונה מטעם מנהל בית-הספר ורכז הטיולים. באחריותו לקיים את הטיול על מרכיביו החינוכיים הלימודיים, החברתיים, הביטחוניים, הבטיחותיים והמינהליים. אלה תפקידיו:

3.1 לקיים את הטיול בהתאם להוראות הבטיחות והביטחון המתחייבות מתוכן הטיול וממסלולו.

3.2 להיות פוסק אחרון בנושאים ובחילוקי דעות הנוגעים לכל משתתפי הטיול, ובכלל זה בעלי התפקידים בו. האחראי יתייעץ עם המלווים, ויכריע אם תידרש החלטה.

3.3 להבהיר לכל אחד מבעלי התפקידים בטיול את אחריותו לשלומם של המטיילים ולתוכן הטיול מתוקף תפקידו.

3.4 לוודא כי נותני השירותים (המסיעים, המדריכים, המאבטחים החמושים והרפואיים) עובדים על פי "תו התקן" ונושאים תעודות המאשרות את כשירותם לתפקיד שהם מבצעים.

3.5 לתדרך את כל בעלי התפקידים בטיול ולהבהיר לכל אחד מהם את מיקומו הפיזי בכל אחד משלבי הטיול (בנסיעה, בהליכה רגלית, בביקור באתר וכו').

3.6 לתדרך את המלווים החמושים בהוראות הביטחון ובהוראות הפתיחה באש.

3.7 לרכז במהלך הטיול לקחים והתרשמויות שיש בהם לסייע בכל טיול אחר, ובכלל זה הערות לגבי התאמת המסלול, ולהעביר אותם למנהל בית-הספר ולחדר המצב.

3.8 בטיול הנמשך מספר ימים - לערוך מדי ערב שיחה עם בעלי התפקידים לקבלת משוב והנחיות להמשך.

4. מחנך הכיתה / מורה / מדריך בוגר בתנועת נוער

אחראי על כיתתו בכל מהלך הטיול. אלה תפקידיו:

4.1 לרכז את שמות המטיילים והמלווים בכיתתו ולהעביר העתק של הרשימה לאחראי על הטיול.

4.2 לרכז רשימה מיוחדת של שמות התלמידים שיש

להם בעיות בריאות והנחיות אישיות לגביהם ולהעביר העתק של הרשימה לאיש הרפואה הבכיר בטיול.

4.3 לתדרך את המלווים הנוספים בכיתתו לשמירת קשר עין ומיקום בתוך הגוש הכיתתי.

4.4 לבדוק אם התלמידים הופיעו בלבוש מתאים ובכלל זה נעלי הליכה וכובע, וכן אם הם הביאו מי שתיה על פי הנדרש

4.5 לוודא שהמטיילים שותים מים, במיוחד בימים חמים ובמסלולים קשים.

4.6 לדאוג למשמעת בכיתתו.

4.7 בעת פיצול למסלולים נפרדים - לשמש אחראי על הטיול של כיתתו.

5. האחראי לביטחון בטיול

אם האחראי לטיול אינו יכול לשמש גם אחראי ביטחון, ימנה המנהל אחראי ביטחון לטיול (רצוי בעל רקע צבאי-ביטחוני). אלה תפקידיו:

5.1 לוודא את קיום הוראות הביטחון המתחייבות מתוכן הטיול וממסלולו.

5.2 לבדוק את מספר המאבטחים החמושים שהתייצבו בבוקר הטיול ואת התאמת סוג הנשק שלהם כפי שנדרש באישור הביטחוני.

5.3 לבדוק את הרישיון של המאבטחים החמושים לשאת נשק, וכל מסמך נוסף המאשר להם לשמש כמאבטחים בטיול.

5.4 לתדרך את המאבטחים החמושים בנושאים אלה: כללי ההתנהגות בנשק, הוראות פתיחה באש, נוהלי אבטחה בכל אחד משלבי הטיול וכללי ההתנהגות במצבי חירום.

6. מאבטח חמוש

6.1 כל מי שמורשה לשאת כלי ירייה על-פי חוק כלי ירייה ועונה לקריטריונים הבאים:

6.1.1 מאבטח חמוש שנשלח מטעם חברת שמירה או אבטחה בשכר, מחוייב לשאת תעודה של "מאבטח טיולים" חתומה ע"י משטרת ישראל ובתוקף ל-6 חודשים.

6.1.2 מורה או כל אדם שקיבל נשק מהמפעל הראוי של הרשות / משרד החינוך

שביצע הכשרה כמאבטח טיולים ונושא
תעודה בתוקף.

6.1.3 תושבי קו העימות / יו"ש / מרחב
התפר שקיבלו נשק צבאי מהרבש"צ
ובעלי הרשאה אישית מהרבש"צ ומקצין
ההגמ"ר החטיבתי/מרחבי. לאבטחת
טיולים במרחב יו"ש ו/או במרחב
הרשות בלבד.

6.1.4 מאבטח מוס"ח נושא תעודת מאבטח
מוס"ח בתוקף.

6.2 אזרח/הורה הנושא נשק פרטי אינו רשאי לשמש
כמאבטח בטיול.

7. הוראות לנושאי נשק

7.1 במשך הטיול על נושאי הנשק להיות פרוסים בין המטיילים. בעת הליכה רגלית יהיה לפחות נושא נשק אחד בראש הטור ואחד במאסף, אם יש שני מאבטחים חמושים.

7.2 האחראי לטיול יקפיד על ביצוע הנהלים המחייבים את כל נושאי הנשק שבאחריותו בשעת הטיול, בחניית ביניים ובחניית לילה, כמפורט להלן:

7.2.1 כלי הנשק והתחמושת יהיו בידי המאבטחים שהוסמכו לשאתם במשך הטיול, בעת נסיעה, הליכה או חנייה.

7.2.2 נושא הנשק אחראי לכך שלא תהיה לתלמידים כל גישה לנשק או לתחמושת.

7.2.3 יש להקפיד שהנשק לא יהיה טעון והמחסנית מחוץ לנשק, אלא אם כן ניתנה הוראה אחרת על ידי האחראי לטיול.

7.2.4 במשך כל הטיול על האחראי לטיול ועל נושאי הנשק להקפיד על מילוי התנאים המפורטים ברשיון מטעם רשויות הביטחון. במתן הוראה לטעון את הנשק חייבים נושאי לנקוט את אמצעי הזהירות האלה:

- (א) לנצור את הנשק
- (ב) לא לדרוך את הנשק, אלא לפי הוראה של האחראי לטיול
- (ג) לפתוח באש רק לפי הוראות פתיחה באש.
- (ד) במקרה של סכנת חיים מוחשית.

7.2.5 כשניתנת הוראה לפרוק את הנשק האחראי לטיול חייב לוודא את פריקת התחמושת.

8. הוראות שימוש בכלי ירייה / הוראות פתיחה באש

8.1 כלי ירייה הוא אמצעי קטלני שהשימוש בו עלול לסכן את חייו או את שלמות גופו של אדם, הן מי שכוון אליו הירי והן של אחרים. מותר להשתמש בנשק אך ורק בהתאם לחוק.

8.2 הגדרות

8.2.1 **סכנת חיים**: סכנה לאבדן חייו של אדם או לחבלה מסוכנת בגופו.

8.2.2 **נשק חם**: כלי ירייה, רימון יד, בקבוק תבערה, מטען נפץ וכו'.

8.2.3 **נשק קר**: סכין, פגיון, גרזן, אלות ומוטות מתכת.

8.2.4 **אזהרה מוקדמת**: הודעה על כוונה לפתוח באש אם לא תיפסק התקיפה.

8.3 הוראות פתיחה באש במקרה של סכנת חיים

8.3.1 השימוש בכלי ירייה מותר אם הוא נדרש באופן **מייד**, כדי להדוף תקיפה שלא כדין שבוצעה באמצעות נשק חם או קר ושנשקפת ממנה סכנת **חיים מוחשית** ליורה או לזולתו.

8.3.2 מותר להשתמש בכלי ירייה לצורך הגנה עצמית כמוצא אחרון, במידת הזהירות הראויה, כאשר אין דרך אחרת בנסיבות העניין להתגבר על התוקף.

8.3.3 פתיחה באש מותרת רק **כמוצא אחרון**, לאחר שנשקלו ומוצו דרכי פעולה אחרות להפסקת

התקיפה, לרבות מתן אזהרה מוקדמת, ובלבד שלא יהיה בכך כדי לסכן את חייו של היורה או של זולתו.

8.3.4 לצורך הדיפת התקיפה המסכנת חיים מותר לפתוח באש לעבר גופו של התוקף במגמה לפגוע בו באופן שימנע ממנו להשלים את ביצוע מעשה התקיפה. אם ניתן לסכל את התקיפה באמצעות ירי לעבר רגלי התוקף, יש להעדיף ירי כזה. יש להפסיק את הירי מיד כשפסקה התקיפה ואין עוד סכנת חיים.

8.3.5 פתיחה באש מותרת, כאמור לעיל, לעבר התוקף בלבד, בירי בודד ומכוון, תוך כדי נקיטת אמצעי זהירות למניעת פגיעה בחפים מפשע הנמצאים בטווח אש.

8.3.6 נמלט התוקף עם כלי נשקו, והוא עדיין מסכן חיים, ניתן לירות לעבר רגליו. אם אין בכך כדי לסכל את הסיכון, ניתן לירות לעבר גופו, כדי למנוע את המשך התקיפה או למנוע סיכון חיי אחרים במהלך בריחתו. נמלט התוקף בלי נשק, אין לירות בו.

8.3.7 אין לפתוח באש כהגנה על רכוש כאשר אין מתלווית לעברת הרכוש סכנת חיים.

8.3.8 יש לדווח בהקדם האפשרי על מקרה של שימוש בכלי ירייה לתחנת המשטרה הקרובה ול"חדר המצב".

9. המלווה הבוגר בטיול

לכל טיול יצורפו מלווים בוגרים: מורים, הורים או תלמידי כיתות י"א/י"ב לבית ספר יסודי וחט"ב, בתנאי שאינם עולים על מחצית ממספר המלווים בטיול. על ההורים לחתום על טופס התנדבות של הביטוח הלאומי לצורך הסדרת ביטוחם במהלך הטיול.

תפקיד המלווה לסייע בידי האחראי לטיול בביצוע הטיול ובקיום הוראות הביטחון והבטיחות.

טבלת מלווים מבוגרים

מספר המלווים והמחנך בכללם, לא יפחת מהרשום בטבלה שלהלן:

שלב החינוך	סיור קצר בתחום היישוב	טיול של יום שלם מחוץ לתחום היישוב	טיול הכולל לינה
כיתות א'-א'	- מלווה אחד לכיתה שבה עד 20 ילד - 2 מלווים לכיתה שבה עד 40 ילד	2 מלווים לכיתה שבה עד 40 ילד	3 מלווים לכיתה שבה עד 40 ילד
כיתות ז'-ח'	- מלווה אחד לכיתה שבה עד 20 ילד - 2 מלווים לכיתה שבה עד 40 ילד	2 מלווים לכיתה שבה עד 40 ילד	2 מלווים לכיתה שבה עד 40 ילד
כיתות ט'-י"ב	מלווה אחד לכיתה שבה עד 40 ילד	2 מלווים לכיתה שבה עד 40 ילד	2 מלווים לכיתה שבה עד 40 ילד
כיתות החינוך המיוחד	2 מלווים לכיתה שבה עד 20 ילד	3 מלווים לכיתה שבה עד 20 ילד	4 מלווים לכיתה שבה עד 20 ילד

במקומות שקיימות בהם בעיות בטיחות (כבישים סואנים, ואדיות וכו') יצרף האחראי מלווים נוספים, בהתאם לשיקולו.

10. מלווים רפואיים בטיול

10.1 להלן אפיון המלווים הרפואיים בטיול והכשרתם

(כל אחד מהם חייב לשאת תעודה בת תוקף המעידה על הסמכתו):

10.1.1 מגיש עזרה ראשונה (מע"ר): בוגר קורס

שמשכו 44 שעות. עבר רענון בן 20 שעות בתום כל שנתיים ונושא תעודה תקפה.

10.1.2 מתנדב פעיל במד"א יכול לשמש כמע"ר

בטיול. הפסיק פעילותו יעבור רענון של 20 שעות בתום כל שנתיים. (מעל גיל 18 בלבד).

10.1.3 חובש: בוגר קורס חובשים צבאי שלב 6

עד שנתיים מיום שחרורו או פרמדיק, או חובש נהג אמבולנס במד"א הנושא תעודה בתוקף.

10.1.4 רופא: יכול לשמש במקום כל בעלי

התפקידים של מלווים רפואיים.

10.1.5 אחות מוסמכת: יכולה לשמש כמע"ר רק

אם נושאת תעודה המסמיכה אותה לכך. בכל מקרה היא אינה תחליף לחובש.

10.1.6 אחות ישובית במגזר הכפרי: רשאית

לשמש כמע"רית.

10.2 הסתייעות במלווה הרפואי בזמן טיול

10.2.1 מגיש העזרה הראשונה והחובש יכולים להיכלל במסגרת המלווים המבוגרים ובכפל תפקיד (כדוגמת מלווה חמוש ומגיש עזרה ראשונה).

10.2.2 בטיול באזור מיושב רצוף שמוסד החינוך נמצא בו אין חובה לצרף מלווה רפואי.

10.2.3 בטיול באזור מיושב, הכולל מסלול שיש בו קושי בהגעתו המיידית של כוח חילוץ (מעל 30 דקות) בשל בעיות גישה ועבירות, ידאג האחראי לטיול לליווי רפואי.

10.2.4 בנסיעה של תלמידי מוסד חינוכי/ תנועת נוער לאתר הנמצא בתוך תחומי יישוב אחר (נסיעה מיישוב ליישוב), אין חובה לצרף מלווה רפואי. עם זאת, באתרים שבהם אופי הטיול וסוגו אינם מחייבים השתתפות מלווה רפואי יש לצרף מלווה כזה בכל זאת באזורים אלה:

10.2.5 חובש יכול לשמש בכפל תפקידים גם כמאבטח חמוש רק בטיול שיש בו 2 - מאבטחים נוספים והוא מופיע כמאבטח מספר - 3.

10.2.5.1 בכל אזור 1.

10.2.5.2 בכל השטחים הפתוחים.

10.2.6 בטיולים שבהם נדרש מלווה רפואי בשלב ההסעה יכול נהג האוטובוס, אם הוא הוסמך כמע"ר על-פי תקנון התעבורה, לשמש מע"ר. באוטובוס יהיה תיק ע"ר תיקני.

10.2.7 יש לצרף חובש (במקום מגיש ע"ר) גם לטיול המונה פחות מ-100 תלמידים, במקרים אלו:

- א. בטיול הכרוך בהליכה רגלית רצופה של למעלה מ-15 ק"מ ליום או במסע נודד.
- ב. בטיול שמתוכננים במהלכו אטרקציות כמו - טיפוס וגלישה במצוקים (סנפלינג) ו/או גלישה זוויתית, וכן גבי מים.
- ג. בטיול בו תתבצע חציית גבים עמוקים / בריכות מים תוך כדי שחייה.
- ד. בטיול שלפי הערכתו ושיפוטו של מתכננו צפוי לאורך המסלול קושי ביצירת קשר בשל מרחק או מיסוך, או צפוי קושי בהגעת פינוי רפואי רכוב בשל חוסר דרכי גישה, או שסביר כי תגיע עזרה תוך מעל ל-60 דקות ממועד האירוע.

10.3 תדרוכו וציודו של המלווה הרפואי

- 10.3.1 כל מלווה רפואי (מגיש עזרה ראשונה וחובש) יצייד בתרמיל עזרה ראשונה. מאחר שיש שוני בהכשרה ובמיומנות של מגיש העזרה הראשונה ושל החובש, יהיה שוני בתכולת תרמילי העזרה הראשונה של שניהם (פירוט ראה בנספחים א' ו-ב').
- 10.3.2 תרמיל העזרה הראשונה יהיה צמוד למלווה הרפואי בכל זמן ובכל שלבי הטיול.
- 10.3.3 המלווה הרפואי יצוות לקבוצה וילווה אותה לאורך כל הטיול.
- 10.3.4 בתנועה רגלית מומלץ שהמלווה הרפואי יהיה בסוף הטור.
- 10.3.5 המלווה הרפואי יצייד ברשימה מיוחדת של שמות התלמידים בעלי בעיות בריאות בצירוף הנחיות אישיות לגבי הטיפול בהם.

11. מדריך הטיול

11.1 כמדריך טיולים ישמש מי שהוסמך ואושר על ידי משרד החינוך והנושא תעודה בת תוקף של המשרד.

אלה תפקידי המדריך:

11.1.1 להדריך את הטיול ולסייע בידי האחראי של הטיול בהובלתו.

11.1.2 להוביל במסלול שביצע בשנה האחרונה ו/או עבר בו חניכה על ידי מדריך מנוסה אחר.

11.1.3 להדריך אך ורק באזור שהוכשר והוסמך להדריך בו.

11.1.4 להשתמש בזמן הטיול במפת "סימון שבילים" מעודכנת, שהוצאה על ידי החברה להגנת הטבע.

11.1.5 לפעול על פי הנחיות אחראי הטיול.

11.2 תדרוך מדריך הטיול

11.2.1 תיערך פגישה מקדימה כמה ימים לפני מועד

הטיול בין מדריך הטיול לבין האחראי על הטיול, ובה ייקבעו מסלול הטיול הסופי ולוחות הזמנים תוך התחשבות במשתנים המשפיעים על הטיול.

11.2.2 ייקבע תדרוך התלמידים בהיבטים הביטחוניים,

הבטיחותיים והפדגוגיים, ובכלל זה חלוקת דף מידע.

11.2.3 ייערך תיאום בין האחראי לטיול למדריך

בנושאים האלה:

א. לבוש ומים.

ב. מסלול הנסיעה, ההליכה, החניות והעצירות (תוך התבססות על התכנית המקורית).

ג. בעיות וקשיים לאורך המסלול.

ד. מספר התלמידים הצפוי.

ה. גיל המטיילים, כושרם והתאמת יכולתם למסלולים השונים.

12. הנהג בטיול

12.1 הנהג יהיה בעל רשיון נהיגה התואם את סוג הרכב שהוא נוהג בו, ועליו לשאת אישור להסעת ילדים בתוקף. כמו כן עליו לוודא שיש אישור בכתב של קצין בטיחות בתעבורה בתוקף.

12.2 תדריך לנהג

12.2.1 הנהג יציג אישור של קצין הבטיחות של חברת ההסעה (האישור תקף לחודש ימים בלבד).

12.2.2 יש לדאוג שיהיו באוטובוס הפריטים האלה:

- א. ערכת מילוט
- ב. ערכת עזרה ראשונה
- ג. אלונקה
- ד. מיקרופון
- ה. 60 ליטר של מים טריים.
- ו. חגורות בטיחות לכל נוסע.

12.2.3 יש לערוך לאוטובוס בדיקה ביטחונית הכוללת גם את תאי המטען.

את הבדיקה יש לערוך בבוקר הטיול לפני עליית התלמידים, ובסיום כל שלב שבו הושאר האוטובוס ללא השגחה.

12.2.4 על הנהג להישמע להוראות האחראי על הטיול בכל הנושאים הקשורים למסלול הנסיעה, לחנייה, לעצירה ולפיזור התלמידים.

12.2.5 בזמן מסלול רגלי של התלמידים חייב להיות קשר אלחוטי/ סלולרי בכל עת בין הנהג לאחראי על הטיול, וכך יוכל הרכב המסייע לשמש כרכב פינוי.

12.2.6 הנהג יתודרך על ידי האחראי בדבר לוחות הזמנים במעבר מנקודה לנקודה בעת ביצוע המסלול הרגלי.

12.2.7 חייב להיות קשר אלחוטי/סלולרי בכל עת בין הנהג לבין החברה המשגרת.

12.2.8 אסור לנהג לנסוע לאחור ללא מכוון.

12.2.9 יש להקפיד על שעות הנהיגה המותרות
על-פי תקנות התעבורה.

12.2.10 אסור להסיע תלמידים באוטובוס
שהשנתון שלו מעל 10 שנים על הכביש
ואילו אוטובוסים של מועצות אזוריות
עד 14 שנה על הכביש.

13. מדריך מקצועי לאטרקציות

בכל פעילות שבה חוזר המנכ"ל מחייב הימצאות והדרכה
של מדריך מקצועי מוסמך, כגון גלישה מצוקים או
מדריך מקצועי ברכיבה על אופניים וכדומה, יש לוודא
כי המדריך הוסמך לאותה פעילות וכי הוא נושא עמו
תעודה בתוקף.

בדיקת המוכנות לטיול לפני היציאה

1. יש לבדוק את תיק הטיול ולוודא שנמצאים בו הפריטים האלה:

- 1.1 תכנית טיול מפורטת הכוללת את מסלול הטיול בדגש על הנסיעה, ההליכה, הביקור באתרים, החניות, העצירות והלינה בהתאם ללוח זמנים, כולל הזמנות ואישורים.
- 1.2 עותק של אישור ביטחוני לביצוע הטיול (אם נדרש)
- 1.3 מפת סימון שבילים 1:50,000, ועליה נתיב הטיול המתוכנן.
- 1.4 רשימה שמית של כל המטיילים (תלמידים, מלווים, מדריכים) הכוללת גם את מספר הטלפון של הורי התלמידים.
- 1.5 מספר הטלפון של חדר המצב ומספרי טלפון אחרים לחירום.
- 1.6 פנקס כיס עדכני.

1.7 רשימה מרוכזת של בעיות רפואיות של התלמידים.

1.8 מערך טיול/ סיור מומלץ:

- נושא מרכזי.

- אוכלוסיית היעד.

- היקף הטיול.

- תכנית הטיול בפירוט נושאי הלימוד.

- שיטות הלימוד וההוראה.

- פעילות התלמידים.

- מרשם מסלול המפרט את הבעיות / המפגעים

לאורך המסלול.

1.9 "רישוי עסקים" למקום שנדרש.

2. רשימת הנקודות לבדיקה

2.1 הימצאות טלפון סלולרי או מכשיר קשר המקושר למרכזת פעילה.

2.2 החתמת ההורים המלווים על טופס התנדבות בבית-הספר.

2.3 וידוא תיאומים אחרונים (עם אתרים, עם מקומות לינה וכו').

2.4 בדיקת תחזית מזג האוויר, כולל האזנה להודעות הנמסרות ברדיו ליחידות צה"ל.

2.5 הימצאות ציוד כיתתי, הכולל:

2.5.1 פנסים לפי הצורך.

2.5.2 חבל בקוטר 8 מ"מ ובאורך 10 מ' לפחות.

2.5.3 אלונקה מתקפלת + מנשא (בציוד הרכב המסיע).

2.5.4 מכלי מים כיתתיים בהתאם לצורך (ראה נספח ג').

2.5.5 שקיות אשפה לאיסוף פסולת.

2.6 הימצאות ציוד אישי הכולל:

2.6.1 נעליים סגורות ונוחות להליכה.

2.6.2 כובע, רצוי רחב שוליים, או מטפחת ראש.

- 2.6.3 מיכל מים אישי או מיכל המכיל ליטר אחד לפחות (באזורים שחונים או במסע הנמשך 6 שעות ומעלה יהיו לכל תלמיד לפחות 2 ליטרים מים, וכן תושלם כמות המים הנדרשת לתלמיד בריכוז הכיתתי).
- 2.6.4 מכנסיים ארוכים (להגנה מפני קוצים ונפילות ולטיול במקומות מקודשים).
- 2.6.5 חולצה עם שרוולים (להגנה מפני השמש ולטיול במקומות מקודשים).
- 2.6.6 שפתון נגד התייבשות השפתיים + קרם הגנה.
- 2.6.7 נייר טואלט.
- 2.6.8 גפרורים ונרות.
- 2.6.9 פנס כיס.
- 2.7 בדיקת מספר המאבטחים החמושים והרפואיים וסוג הנשק כמתחייב על פי האישור הביטחוני.
- 2.8 בדיקת האוטובוס.
- 2.9 מפקד המשתתפים בטיול (כולל מלווים).

2.10 השארת עותק מעודכן במזכירות בית-הספר של שמות התלמידים והמלווים שיצאו לטיול, ובכלל זה שם הנהג ומספר הרכב.

2.11 התאמת מספר המלווים הנדרשת למספר התלמידים בטיול.

3. העמסת הציוד על גבי הרכב

3.1 אין להניח ציוד במעברים אלא רק במקומות המיועדים למטען.

3.2 בתא הנוסעים לא יימצאו מכלי דלק, גז או חומרים דליקים אחרים.

3.3 הובלת מכלי גז ברכב תתבצע באחת מהחלופות האלה:

3.3.1 המכלים יעמדו קשורים ומכוסים בכיסוי מאוורר על גג האוטובוס, 2 מכלים של 12 ק"ג כל אחד בלבד.

3.3.2 המכלים יעמדו בתא מטען נפרד של האוטובוס, מוגן ומאוורר.

3.3.3 המכלים יוסעו ברכב נפרד המיועד להובלת ציוד ושאינו מסיע נוסעים.

4. הנחיות כלליות

- 4.1 מספר הנוסעים ברכב יהיה כמספר המושבים התקניים בלבד.
- 4.2 בכל כלי רכב ישבו המלווים יחד עם התלמידים.
- 4.3 במידה ונדרשים מלווים רפואיים בטיול, הם יפוצלו בין האוטובוסים.
- 4.4 אם נדרשים מאבטחים חמושים בטיול, הם יפוצלו בין האוטובוסים.
- 4.5 ליד פתחי היציאה ישבו אך ורק מלווים מבוגרים (רצוי חמושים).
- 4.6 האחראי לטיול ומדריך הטיול ימצאו עם התלמידים ברכב המוביל.

מהלך הטיול

1. הנסיעה ברכב

1.1 כללי בטיחות בנסיעה

1.1.1 ייערך מפקד שמי לאחר כל עלייה על הרכב.

1.1.2 בזמן הנסיעה ישבו התלמידים במושבים ויהיו חגורים בחגורות בטיחות, ולא ישוטטו המעברים.

1.1.3 התלמידים לא יוציאו ראשים וידיים דרך חלונות האוטובוס.

1.1.4 אין לאסוף ברכב נוסעים שאינם מוכרים לאחד המבוגרים (מורים והורים) בטיול.

1.1.5 אין להשליך פסולת ו/או חפצים מבעד לחלונות רכב ההסעה.

1.2 חניות ועצירות

1.2.1 האחראי לטיול יקבע את המקום המדויק של החנייה או העצירה, ויגדיר למלווים ולתלמידים את שטח החנייה ואת התחום המותר לתנועה.

- 1.2.2 העלאת תלמידים לרכב והורדתם ממנו
חייבת להתבצע רק במקומות המותרים
על פי החוק.
- 1.2.3 לפני ירידת התלמידים מהרכב על המורה
אחראי לוודא את ירידתם הבטוחה,
בסיוע המלווים המבוגרים.
- 1.2.4 בזמן ירידת המטיילים ינקוט האחראי את
האמצעים הדרושים להעברה בטוחה של
המטיילים מן הרכב אל מקום הריכוז.
- 1.2.5 אסור לתדלק את הרכב כאשר הנוסעים
בתוכו.

2. דגשים והנחיות להליכה רגלית בטיול

2.1 פיצול

ניתן לפצל את הכיתה לקבוצות אם לכל קבוצה יש מלווה המכיר היטב את מסלול הטיול ואם קיימת תקשורת מהירה בין הקבוצות (קשר-קול, קשר-עין). לצורך פעולה לימודית ניתן לפזר את הכיתה בשטח אם האחראי לטיול מכיר היטב את פני השטח ואם קיימת אפשרות לכנס את כל התלמידים על-ידי סימן מוסכם.

2.2 מלווים

2.1.1 בראש קבוצת המטיילים יצעד מוביל

הטיול המכיר היטב את הדרך (מדריך/ אחראי הטיול/מחנך הכיתה).

2.1.2 במקרים שבהם מוביל הטיול אינו מחנך

הכיתה ימקם את עצמו המחנך בטור, באופן המאפשר לו שליטה מרבית על קבוצת המטיילים.

2.1.3 בסוף קבוצת המטיילים יצעד מבוגר

נוסף. מומלץ שיהיה זה מגיש העזרה הראשונה/החובש.

- 2.1.4 אם יש בטיול מלווים רפואיים נוספים, הם יפוזרו לאורך הטור. אם יש בטיול כמה כיתות, יוצמד מלווה רפואי לכל כיתה/קבוצה.
- 2.1.5 אם יש בטיול מדריכים נוספים, יוצמד מדריך לכל כיתה/קבוצה.
- 2.1.6 המאבטחים החמושים יחולקו לאורך הטור בנקודות שבהן אפשר להשיג קשר עין ושליטה על המטיילים ועל הסביבה, וזאת בהתאם לתנאי השטח ולתוואי המסלול.
- 2.1.7 המלווים המבוגרים יחולקו לאורך הטור או בין הכיתות/הקבוצות, ויסייעו למורה בהשגחה ובשליטה על המטיילים לאורך כל שלבי ההליכה, העצירה והחנייה.
- 2.1.8 במעברים קשים יסייעו המלווים המבוגרים במעבר המכשול ובשליטה על התלמידים.

- 2.1.9 במהלך המסלול הרגלי יש למנות את התלמידים לעתים מזומנות בכל עצירה, חנייה, מעבר מכשול ופיצול שבילים.
- 2.1.10 יש לעודד את המטיילים לשתות ולהסביר להם חזור והסבר את חשיבות השתייה.
- 2.1.11 אין להתחיל מסלול אם אין ודאות שאפשר לסיימו שעה לפני החשכה.
- 2.1.12 יש להקפיד על כללי הזהירות מפני חפצים חשודים, חומרי נפץ וחומרם דליקים.
- 2.1.13 אסור לגעת בכלי ירייה, ובכלל זה כלי הירייה שבידי המאבטחים החמושים.

2.3 תלמידים

- 2.3.1 לפני יציאת התלמידים להליכה רגלית תיבדק הימצאות -
- א. כובע;
 - ב. מימייה מלאה במים/בקבוק מים במינשא;
 - ג. נעלי הליכה סגורות;

ד. ביגוד מתאים;

ה. כמות מים נוספת בג'ריקנים
נישאים בהתאם לזמן ההליכה,
קושי המסלול, גיל התלמידים
ועונת השנה (ראה נספח ג').

2.3.2 המטיילים יצעדו בעקבות מוביל הטיוול
במרוכז, לא יעקפו אותו ולא יסטו
מהתוואי שבו הקבוצה צועדת.

2.3.3 תינתן הנחיה למטיילים שבמקרה
שיתנתקו מהקבוצה ויאבדו כל קשר אתה
הם יישארו במקום עד להגעת עזרה.

2.4 הליכה בכבישים

2.4.1 יש להימנע ככל האפשר מתנועה ברגל
בכביש.

2.4.2 אם קיים הכרח לנוע בכביש, ייעשה
הדבר ככל האפשר בכביש צדדי, בטור
עורפי, בשולי הכביש השמאליים, נגד
כיוון התנועה, כשהמלווים הולכים
בראש הטור, באמצעו ובסופו, תוך סימון
הקבוצה בדגלון מאולתר או בפנסים.

2.4.3 אין לצעוד בכבישים בשעות הדמדומים והחשכה. אם אין אפשרות אחרת ינועו התלמידים על פי האמור ב-2.4.2 לעיל והמלווים ילכו בראש הטור ומאחור ויישאו פנסים דולקים. התלמידים יהיו מצוידים בתוויות זוהרות.

2.4.4 בחציית כביש, גם אם הדבר נעשה במעבר חצייה, יוצבו זקיפים מן המלווים במרחק של 50 מ' משני הצדדים של מקום החצייה להבטחת החצייה ולהכוונת התנועה בכביש. רצוי שהמלווים יהיו מצוידים בדגלונים או בשלטים. החצייה תיעשה בקבוצות, ואחד המבוגרים ירכז את התלמידים הרחק ככל האפשר מעברו השני של הכביש.

2.5 חציית מסילת רכבת

2.5.1 חל איסור מוחלט לחצות מסילת ברזל/רכבת.

2.5.2 חציית מסילת רכבת תתבצע רק על גשר עילי או תחתי מעל המסילה או מתחת למסילה.

2.6 תנועה ליד מסילת רכבת

ניתן לנוע לאורך מסילת רכבת רק בשביל מוגדר ולא בצמוד למסילת הרכבת.

2.6 תנועה בשטח כפרי

2.6.1 אין לחצות שדות מעובדים, שדות ירק ומטעים, אלא רק בדרכים או בשבילי מעבר.

2.6.2 אין לחצות שטחים מרוססים.

2.6.3 אין לקטוף גידולי שדה או לגעת בהם.

2.6.4 במעבר בשטחי מרעה יש לסגור את השערים לאחר המעבר.

2.7 שטחי אימונים של צה"ל

הכניסה לשטחי האימונים של צה"ל אסורה, אלא אם כן היא הותרה באישור הביטחוני. אם נכנסים לשטח אש יש להודיע על כך למטיילים ולהזהירם מפני נגיעה בנפלים ובחפצים שונים, לרבות מצנחים.

2.8 שטחים ממוקשים

אסור בהחלט להיכנס לשטח ממוקש, בין אם הוא מגודר בשלטים משולשים לאזהרה ובין אם

לאו. בכל מקרה אין לחצות גדרות אלא בשערים
מוגדרים ומאושרים.

2.9 תנועה בנחלים ובוואדיות

2.9.1 בעונת הגשמים יש להיזהר בתנועה באפיקי
נחלים ולהיות מודעים לאפשרות של
שטפונות הבאים ממרחקים לכן לפני כניסה
לנחל יש לברר בחדר מצב אם צפויים גשמים
באזור שבמעלה הנחל.

2.9.2 אין לחצות מים גואים בנחלים, לא ברכב
ולא ברגל.

2.9.3 חציית נחלים או תנועה לאורכם מותרת אך
ורק במים רדודים, שאינם מצריכים שחייה.

2.9.4 אם אושרה תנועה בנחל/בגבים שחצייתם
מחייבת שחייה, יש לנהוג על פי הוראות
ההתנהגות המחייבות בחוזר מנכ"ל ועל-פי
נוהל חציית גבים.

2.10 תנועה בשטח הררי

2.10.1 בהליכה באזורי מצוקים יש להגביר את
עירנות המטיילים ולהיזהר במיוחד בעת

התקרבות לשפת מצוקים. יש להקפיד על הליכה בצמוד לשבילים. אם לדעת האחראי נשקפת סכנה למטיילים בשל משמעת לקויה או בשל סיבה אחרת, הוא יבחר בשבילים אלטרנטיביים, בטוחים יותר.

2.10.2 בעת ירידה או עלייה במדרון תלול יש ללכת בצמוד ולהזהיר את המטיילים מדרדור אבנים, מצעידה נחפזת ומעקיפות שיש בהן סכנת נפילה או הידרדרות.

2.10.3 בנקודות מעבר קשות או בעלות סכנה בטיחותית יש להעמיד מבוגר מסייע.

2.11 פעילות לילה

2.11.1 רצוי לקיים פעילות לילה בקבוצות קטנות ובלילות ירח.

2.11.2 יש לפקוד את התלמידים לעתים תכופות.

2.11.3 פעילות לילה לא תתבצע באזורי מצוקים וואדיות ובאזורים מרובים בבורות, מערות ומחילות.

2.11.4 חל איסור חמור להיכנס בלילה לים,

לברכות או לכל מקור מים.

2.11.5 באזורי יהודה ושומרון חל איסור על פעילות לילה רגלית ועל טיולי שטח ליליים מחוץ לתחום היישובים.

2.12 ביקור במפעלי חרושת

ביקור כזה ייערך רק בליווי מדריך מהמפעל.

2.13 ביקור במשקים חקלאיים

יש לדאוג שהתלמידים לא ישחקו במכונות חקלאיות, לא יפגעו בבעלי חיים ובצמחייה ולא ייסעו על טרקטורים.

2.14 כניסה למערות ולחורבות

2.14.1 כניסה למערות תיעשה רק במקומות שאושרו לכך על ידי הלשכה לתיאום טיולים.

2.14.2 יש להיכנס למקום בלבוש מתאים (רצוי ארוך).

2.14.3 אין לשבת או לשכב על הארץ ויש להימנע מחיכוך בקירות.

2.14.4 אסור ללון במערות.

2.14.5 אין להיכנס לחורבות ולבתים נטושים.

2.15 הבערת אש

מותר להבעיר אש אך ורק במקומות מאושרים, בידיעת האחראי לטיול ולאחר נקיטת אמצעים מתאימים לכיבוי ובנוכחות מבוגר.

2.16 כניסה למים

2.16.1 הכניסה למים בשעת טיול לצורכי רחצה, הנאה, לימוד או שיט תתוכנן על פי הנחיות האחראי ובאישורו מראש של מנהל בית-הספר ובהתאם להוראת חוזר מנכ"ל.

2.16.2 הרחצה בטיול מותרת רק על פי חוזר המנכ"ל שבתוקף, "טיולים במערכת החינוך", ובחוזר הוראות הקבע בפעילות ספורט ונופש חוץ בית-ספריות".

2.17 שיט

2.17.1 מותר לצאת לשיט רק בספינות ממונעות,

בעלות רשיון מטעם משרד התחבורה,

בהתאם לתנאי הרשיון והביטוח. בכל

ספינה חייב להיות מבוגר אחד לפחות.

2.17.2 כל פעילות שיט לסוגיה - באבובים,

בסירות קנו, בסירות נהר וכו' - תיעשה

על פי ההוראות בחוזר הוראות הקבע

שהוזכר לעיל.

2.18 פעילות ספורט ונופש

בפעילויות מיוחדות, כגון טיולי ג'יפים, רכיבה

על בעלי חיים, סנפלינג וכו', יש לנהוג בהתאם

להוראות המפורטות בחוזר "הוראות בטיחות

בפעילויות ספורט ונופש חוץ בית-ספריות" -

שבתוקף.

2.19 טיולים בתנאי מזג אוויר קשים

2.19.1 **שרב** - יום בו הטמפרטורה גבוהה

מהממוצע ועל פי הנחיות חדר מצב.

2.19.2 עומס חום - מדד המגדיר את תנאי

האקלים ונגזר מהטמפרטורה והלחות בו זמנית. (עומס חום הוא מדד שניתן להשתמש בו רק כאשר טמפרטורת הסביבה היא מעל 22 מעלות צלסיוס).

2.19.3 פגיעת חום - מכלול של מצבים מתשישות

ועד מכת חום הנגרמים עקב מאמץ גופני שאינו מותאם ליכולת. שכיח בתנאי אקלים חם.

2.19.4 התייבשות - הפרה במאזן הנוזלים בגוף

בעקבות אבוד נוזלים רב (הזעה) שאינה מפוצה על-ידי שתיה נאותה. שכיח במצבים של מאמץ גופני באקלים חם.

2.19.5 עומס קור (קרה) - יום בו הטמפרטורה

נמוכה מהממוצע ועל פי הנחיות חדר מצב.

2.20 טיולים בחודשי הקיץ (אפריל-אוקטובר)

2.20.1 הודיע החזאי בערב שלפני הטיול שיהיו

תנאי מזג אוויר קשים מהרגיל (עומס חום כבד) באזור יעד הטיול - אין לבצע טיולי שטח. במקרה זה ידחה הטיול או יותאם למצב שנוצר.

בתנאי מזג אוויר קשים אפשר לתכנן:

- ביקורים במפעלים, מוסדות, מוזיאונים או באתרים מוצלים.

- באם לא הודיעו על עומס חום כבד שישרור במשך כל שעות היממה יש לרכז את ההליכה בשעות הבוקר (עד השעה 9:00) ובשעות אחר הצהריים (משעה 16:00) - בין שעות אלו ימצאו המטיילים במקומות מוצלים, בנסיעה או בביקור באתר.

2.21 טיולים בחודשי החורף (נובמבר-מרץ)

2.21.1 בחודשי החורף השילוב של טמפרטורה

נמוכה ורוח הוא גורם המוגדר כעצמת

קור. עצמת הקור מוחמרת כאשר יורד גשם.

2.21.2 תנאי אקלים קשים בחורף משמעותם טמפרטורה נמוכה, רוח וגשם. במקרה זה אין לבצע טיולים בשטח (יש להביא בחשבון גם את סכנת השטפונות).

2.21.3 הודיע החזאי על טמפרטורות נמוכות לעונה יבוטל הטיול או יותאם למצב שנוצר.

2.21.4 יש להקפיד שבתקופת החורף ילבשו הילדים לבוש מתאים, רב שכבתי ומבודד וכן יהיו מצויידים בנעלים מתאימות ומעיל חיצוני המגן מפני רטיבות.

2.22 מידע על תחזית מזג האוויר ניתן לקבל במהדורות החדשות או בשירות המטאורולוגי בטלפון 03-9668855.

2.23 בבתי ספר ישנה מפת חלוקת הארץ לאזורי אקלים. אזורים אלה וכינויים באותיות מותאמים במדויק לאזורים לגביהם ניתן מידע ליחידות צה"ל,

במהדורת החדשות.

במקרים של עומס חום יש לפעול
בהתאם להנחיה שניתנה ברדיו ובהתאם
לנאמר בסעיף 2.20 לעיל.

חניון לילה/יום ארעי

1. הגדרה

חניון לילה/יום ארעי הוא מקום המשמש לחנייה ללינת לילה, בדרך כלל במחנה נודד, או לחנייה במהלך היום, לפעילות המטיילים, כדוגמת שטח מיושב, פארק, שטח הררי, גדות נחל/אגם או שפת ים.

2. אישור ביטחוני

2.1 מוסד חינוכי המבקש לחנות בחניון לילה/יום ארעי יחויב לקבל אישור על-גבי טופס האישור הביטחוני לאחר שיציין בבקשתו מיקום מדויק (נ"צ בת 10 ספרות וציון טופוגרפי תואם).

2.2 הלשכה לתיאום טיולים היא הגורם המאשר את הלינה והשהייה בחניון לאחר בדיקת הנושאים שבאחריותה.

2.3 חניכי המוסד החינוכי ילוננו/ישהו אך ורק במקום שאושר. שינוי יחייב בקשה מחדשת.

3. בדיקת התאמתו של השטח לחניון ארעי

3.1 המקום המיועד לחניון הארעי ייבחנו על ידי האחראי לטיול או על ידי מי שמונה מטעמו לפני הגעת הטיול.

3.2 מיקום החניון לא יהיה סמוך למצוק או למדרון, תחת קו מתח חשמלי ולא פחות מ-50 מ' ממנו, בקרבת תחנת דלק, כביש, מטווח, מפעל וחניון רכב או סמוך לכל מפגע בטיחותי.

3.3 דרך הגישה לחניון תהיה נוחה ובטוחה לתנועת כלי רכב.

3.4 השטח יחולק לאזורי לינה, אוכל, ציוד לפעילות מחנאית, חנייה, שירותים, אשפה, מרפאה ומדורה.

4. בטיחות

4.1 סריקה

4.1.1 הסריקה תבצע טרם הגעת המטיילים, על ידי שני מבוגרים (לפחות), ותסתיים באור יום.

4.1.2 הסריקה תקיף את כלל השטח, ותכלול

פחי אשפה, מבנים, צמחייה, גבעות שולטות סביב וכן כל מקום אחר העלול לשמש מפגע בטיחותי או ביטחוני.

4.1.3 יסומנו מכשולים בשטח באופן שייראו גם בחשכה, אם הם אינם ניתנים לפינוי.

4.1.4 בכל מקרה לא תותר כניסת המטיילים לפני אישור אחראי הטיול.

4.2 ההתארגנות בחניון

4.2.1 ציודם האישי של המטיילים, וכן הציוד הכיתתי, יסומנו באופן ברור ומוכר לכל המטיילים והמלווים, כדי למנוע החדרת חפצים חשודים לשטח החניון.

4.2.2 דלקים ושמנים יכוסו וירוכזו באתר מסומן ומשולט בקצה שטח החניון.

4.2.3 אזור הבישול, הכולל מכלי גז, יורחק מאזור שהיית המטיילים (ויהיה מחוץ לשטח חניית האוטובוסים ולא באזור מצבור דלק או מדורה).

4.2.4 אחראי הטיול יודא כי מכלי הגז תקינים

וצינורות הגז קשורים מאחורי מחסה.
בשום שלב לא יישארו המכלים ללא
השגחה.

4.3 חניית הרכב

4.3.1 שטח החנייה ייסרק לפני הגעת כלי
הרכב.

4.3.2 שטח החנייה יהיה לא פחות מ-100 מ'
מקצה החניון.

4.3.3 שטח החנייה יהיה מאובטח.

5. סימון תחום החניון הארעי

5.1 בבחירת השטח תינתן עדיפות לשטח מגודר.

5.2 שטח שאינו מגודר יסומן/יתוחם באמצעות
חבלים/עצים/אבנים או כל אמצעי אחר כדי
שגבולותיו יהיו ברורים לנוחות השוהים בו
ולביטחונם.

5.3 אם הסימון נעשה באמצעות חבלים, הם יחובללו לגובה החזה של המטיילים (בממוצע). מומלץ לסמנם בסרטים לבנים/זוהרים כדי למנוע פגיעה במטיילים.

5.4 תיקבע נקודה לריכוז אשפה.

5.5 תיקבענה נקודות שירותים.

5.6 תיקבענה נקודות כניסה ויציאה.

5.7 תיקבע נקודת בישול.

5.8 יש לדאוג שהשטח המיועד יהיה נקי מכל פסולת שהיא. נקודת הבישול לא תוקם מתחת לעצים ותהיה מתחת לכיפת השמים.

5.9 נקודת הבישול תהיה מרוחקת מהשירותים ומהמקלחות, ויימצא בה מטפה כיבוי אש.

5.10 חל איסור לחנות מתחת לחוטי חשמל בטווח שלא פחות מ-50 מ' מקצה החניון הקרוב לחוטי חשמל.

6. שמירה

6.1 בלילה תתבצע שמירה חמושה, והמלווים החמושים יהיו בקיאים ומתודרכים בהוראות

פתיחה באש, נשיאת הנשק וטיפול בו המובאות בחוזרי המנכ"ל.

6.2 המלווים החמושים ילוננו בריכוז וישמשו כיתת כוננות.

6.3 בעת בחירת שטח החניון יש לוודא כי תנאי המקום ימנעו כניסת רכב זר.

6.4 השומרים ימוקמו באופן שהם יוכלו לשלוט על כל שטח החניון.

7. הסברה

7.1 עם ההגעה לשטח החניון יתדרך האחראי לטיול את המטיילים ואת המלווים.

7.2 ההסברה תכלול פירוט בנושאים האלה:

7.2.1 אופי השטח, גבולותיו, מכשולים (אם קיימים).

7.2.2 ההתארגנות.

7.2.3 נוהלי האבטחה והביטחון ונוהלי הפינוי בחירום.

7.2.4 ניקיון.

7.2.5 כללי התנהגות.

7.2.6 שמירה על ערכי טבע ומורשת.

8. קשר

8.1 ברשות אחראי הטיול יימצא מגפון, ואם יהיו

בטיול מעל 500 מטיילים תהיה לו גם מערכת כריזה במידה ובחניון רשת חשמל פעילה.

8.2 בחניון מרובה מטיילים יצוידו המלווים החמושים במכשירי קשר/בטלפון סלולרי.

9. מענה רפואי

9.1 אנשי העזרה הראשונה ימוקמו במרוכז (גם בלינה), והציוד הרפואי יהיה בקרבתם.

9.2 מיקום המרפאה יצוין בעת ההסברה ויסומן באופן שאפשר יהיה למצאו אף בחשכה (בלינת לילה).

10. שמירת לילה בעת לינה

10.1 לינה במבנה

יש להעדיף מקומות לינה שבהם האחריות

לשמירה היא על מנהלי המתקן. במקומות אחרים יש להבטיח שמירה כדלקמן:

10.1.1 לינה של קבוצה המונה פחות מ-100 איש בתוך מבנה נעול, פטורה ממאבטח.

10.1.2 לקבוצה המונה עד 100 מטיילים במבנה שאינו נעול יוצב מאבטח.

10.1.3 לקבוצה המונה מעל 100 תלמידים ימונו 2 שומרים, אחד מהם חמוש ועל כל - 100 נוספים או חלק מזה יוצב מאבטח חמוש נוסף + מבוגר לא חמוש.

10.2 לינה בשטח

10.2.1 אחראי הטיול יכין תכנית אבטחה לחניון ויתדרך את השומרים בהתאם.

10.2.2 השמירה תתבצע בצמדים; אחד מבני הזוג יהיה חמוש והשני לא חמוש (השני יכול להיות תלמיד מכיתה י"א ומעלה).

10.2.3 מפתחות השמירה

א. עד 100 תלמידים: שני שומרים (אחד חמוש) במשמרת.

ב. 100-200 תלמידים: 4 שומרים (2 חמושים) בכל משמרת.

ג. 200-300 תלמידים 6 שומרים (3 חמושים) בכל משמרת.

ד. על כל 100 נוספים מאבטח חמוש נוסף.

10.2.4 שעות השמירה למשמרת אחת לא יעלו על 6 שעות שמירה.

10.2.5 האבטחה בלילה לא תתבצע על ידי מאבטחים שאיבטחו את התלמידים במהלך היום.

סיום הטיול ופיזור

1. פיזור התלמידים ייעשה בחצר בית הספר או במקום אחר שהודיעו עליו להורים מראש.
2. לפני הפיזור יודא האחראי שכל התלמידים נוכחים.
3. החליט האחראי לפזר את התלמידים בציר נסיעת הרכב בקרבת ביתם, יודיע על כך מראש להורי התלמידים. כמו כן עליו לוודא בכל תחנה כי ירדו כל התלמידים האמורים לרדת בה, עד אחרון התלמידים ואחד ההורים ממתין בתחנה.
4. האחראי ירכז את הציוד או יודא כי הוא מצוי בידי מי שנקבעו כאחראים על הציוד, ויתאם עמם מה לעשות בו (כולל החזרת נשק למשטרה וכו')
5. האחראי יודא כי לא נשאר ציוד ברכב.
6. המורה האחראי בכל אוטובוס ישאר עד ההגעה לנקודת הסיום בבית הספר או עד לנקודה שתקבע על ידי המנהל.

נספחים

- א. תכולת התרמיל של מגיש עזרה ראשונה.
- ב. תכולת התרמיל של חובש.
- ג. טבלת כמויות שתייה.
- ד. דו"ח על אירוע חריג.
- ה. נוהלי חילוץ, פינוי ודיווח.
- ו. הנוהל לשינוי מסלול בזמן הטיול.
- ז. טבלת משימות לבדיקה - תרשים זרימה.
- ח. היחידה לפיקוח טיולים.
- ט. ביקורת טרום טיול.
- י. ניהול בטיחות וסיכונים בטיול.
- י"א. בדיקת אוטובוס לפני יציאה לטיול.
- י"ב. מנחה לסיווג פעילויות הדרושות רישוי עסקים.

נספח א'

תכולת התרמיל של מגיש עזרה ראשונה

1	תרמיל גב (הגודל בהתאם לתכולה)
10	אגד גלילי (גדלים שונים) 3"
3	גליל אספלנית נייר 1"
20	אגד מידבק
1	חוסם עורקים (סיליקון) 2 מ'
1	מספריים לעזרה ראשונה לחיתוך חומר
1	שמיכה היפוטרמית
1	מסכת כיס (מנשים)
5	משולש בד
1	סד פלסטיק ליד
1	סביעור
20	פד גזה סטרילי 3"X3"
נזלי - 1	פולידין
2	תחבושת אישית
1	תחבושת בינונית
1+1+1	נתיב אוויר מספר 1,2,3
10 זוגות	כפפות חד-פעמיות
1	פנס ראש
3	תחבושת לכוויות
1	פולידין משחה
3 (8 ס"מ)	תחבושת אלסטית

העחת

1. על כל בקבוק ועל כל קופסה יצוינו בבירור תוכנם,

תוקפם והוראות השימוש בהם.

2. יש לצרף רשימת תכולה לתיק.

3. לכל תיק יש לצרף אלונקה מתקפלת.

נספח ב' תכולת התרמיל של חובש

1	תרמיל גב (בגודל בהתאם לתכולה)
5	משולשים מבד
10	אגדים (גליליים) בגדלים שונים
20	פד גזה 3X3 סטרילי
1	חוסם עורקים סליקון 2 מ'
1	מד חום
3	תחבושת לכוויות
2	תחבושות אלסטיות - 8 ס"מ
2	תחבושות אישיות
1	תחבושות בינוניות
20	טבליות פארצטמול
20	אגד מידבק
1	מפוח הנשמה
1 - 50CC	פולידין נוזלי
1	פולידין משחה
1	מספריים מאלומיניום לתחבושות
1	צווארון לקיבוע הצוואר
1+1+1	מנתב אוויר מס' 1-2-3

		פנס עם סוללות רזרביות
1		ונורה רזרבית
1		סד קשיח לקיבוע
1		שמיכה היפוטרמית
		ערכת עירווי הרטמן עם ציוד לעירווי המכילה:
2	ערכות (כל ערכה 1 ליטר)	
1	מכל גודל (2,4,5)	מסכה למפוח הנשמה
1		סקשן
5	(אדום)	קטטר לסקשן
1		סביעור
3	גליל	איספלינט נייר "1"
10	זוגות	כפפות חד-פעמיות
1		מד לחץ דם
1		סטטוסקופ

נוסף לתרמיל יציוד כל חובש באלונקה מתקפלת שתהיה ברכב הטיול.

נספח ג'

טבלת כמויות שתייה

שעת נסיעה	שעת הליכה	זמן
		גיל
1/4 ליטר	1/2 ליטר	6-10
1/3 ליטר	3/4 ליטר	11-18

- הטבלה מתייחסת לכמות השתייה הדרושה בעונה החמה, מ-1 באפריל עד 1 בנובמבר, או בכל מזג אוויר תואם שלא בעונה זו.
- כמות השתייה בחורף היא מחצית מכמות השתייה בקיץ. פרט לאזורים מדבריים שבהם כמות השתייה היא כמו בקיץ.

נספח ד'

דו"ח על איחע חירום חריג

תאריך: _____ יום: _____

מאת: _____

הנדון: דו"ח על אירוע חירום חריג

מקום האירוע: _____

הזמן המדויק של התחלת האירוע: _____

מקור הדיווח - תפקידו: _____

תיאור האירוע (קצר ותמציתי): _____

פעולות ראשונות שננקטו: _____

מסקנות ראשונות: _____

דו"ח זה יש להעביר לממונה ביטחון מוסדות חינוך ארצי

טלפון: 02-5602234 ובפקס 02-5602636.

נמסר על ידי: _____

טלפון: _____

פקס': _____

נספח ה'

נוהלי חילוק, פינוי ודיווח

1. "חדר המצב" של משרד החינוך עומד לרשות המטיילים 24 שעות ביממה למתן מידע ביטחוני ובטיחותי וכן לסיוע במקרה חירום.
2. לפני פינוי תינתן לנפגע עזרה ראשונה בשטח על ידי הגורם הרפואי המלווה את הטיול.
3. פינוי מהיר ייעשה למרפאה או לבית החולים הקרוב, תמיד בנוכחות מלווה מבוגר שיהיה צמוד למטייל בכל תהליכי הטיפול במוסד הרפואי ובחזרה לטיול.
4. אם הוחלט לאשפז את המטייל בבית החולים, ילווה אותו המלווה המבוגר לבית החולים ובמקביל יודיע המנהל על כך להוריו. המלווה יישאר במקום עם המטייל עד שיגיע אחד ההורים.
5. החזרת מטייל לביתו תיעשה תמיד בעזרת מלווה מבוגר שימסור אותו להוריו.
6. במקרים שבהם הטיול צריך להיעצר מהסיבות של חשכה, מזג אוויר לא מתאים, מצב פיזי של המטיילים,

חוסר במים או ניתוק של מטייל/ים מהטיול יש להזעיק את גורמי החילוץ באמצעות "חדר מצב" או ישירות באמצעות גורמי ההצלה.

7. בכל מקרה של שינוי בתכנון המקורי של הטיול יש לדווח על כך למנהל בית הספר ולקבל ממנו אישור לשינוי.

8. על כל מקרה חריג במהלך הטיול, ובכלל זה פינוי, חילוץ פח"ע, פינוי נפגעים, ירי/תאונה, יש לדווח מיד לחדר המצב, גם אם אין נזקים לסיועו.

נספח ו'

הנוהל לשינוי מסלול בזמן הטיול

1. יש לקבל ממנהל בית הספר אישור לשינוי.
2. אם נדרש שינוי של האישור הביטחוני, יש לפנות לחדר המצב.
3. השינוי יבוצע על ידי המטיילים רק לאחר קבלת אישור מחדר המצב.
4. חדר המצב ישקול כל בקשה לשינוי המסלול לגופה, ויאשר שינוי רק במקרים הקשורים לבעיות ביטחון, בטיחות, צפיפות במסלולים/בחניונים, קשיי מזג אוויר, או במקרה שנדרשת תוספת למסלול באתר הנמצא בתוך השטח המאושר לטיול. הכל בתנאי שאין צורך בהוראה ביטחונית/בטיחותית השונה מזו שהתקבלה בעת אישור הטיול.

נספח ז' - טבלת משימות לבדיקה - תרשים זרימה

הערות	ביום היציאה		לפני היציאה		הנושא	
	לטיול		לטיול (כטבע)			
	לא תקן	תקין	לא תקן	תקין		
עוֹתֵק אֶחָד יִמָּצֵא בְּיַד אַחֲרָי הַטִּיּוֹל בְּמוֹחֵן הַטִּיּוֹל, וְעוֹתֵק שֵׁנִי יִשָּׂאֵר בְּבֵית הַסֵּפֶר.					אישור ביטחוני תואם את המועדים ואת מסלול הטיול	1
					אישור פדגוגי	2
					מינוי אחראי ביטחון בטיול	3
					הפצת איגרת להורים לגבי הטיול	4
מתוך סגל ההוראה.					מינוי אחראי טיול	5
					פרטי מדריך הטיול נושא תעודת תו-תקן	6
					אישור הורים כולל לפעילויות מיוחדות אם יש	7
					הצהרת בריאות	8
					מלווים בוגרים עפ"י ההנחיות	9
עוֹתֵק יִשָּׂאֵר בְּבֵית הַסֵּפֶר, וְעוֹתֵק בְּיַד אַחֲרָי הַטִּיּוֹל.					רשימה שמית כולל מספרי טלפון של כל משתתפי הטיול כולל מלווים	10
					מספר מאבטחים חמושים עפ"י האישור הביטחוני	11

הערות	ביום היציאה		לפני היציאה		הנושא	
	לטיול		(כשבוע)			
	לא תקן	תקין	לא תקן	תקין		
					מספר מלווים רפואיים עפ"י האישור הביטחוני	12
					תיקי מע"ר / חובש מלאים ומרועננים עפ"י התקן	13
					בדיקת ציוד אישי של התלמידים עפ"י ההנחיות	14
					בדיקת ציוד כללי	15
					בדיקה ביטחונית של האוטובוס	16
עד 10 - שנים על הכביש.					בדיקת שנתון האוטובוס, ואישור קצין בטיחות בתעבורה בתוקף	17
					החתמת הורים / מלווים על טופסי התנדבות לביטוח לאומי	18
					בדיקת תחזית מזג אוויר	19
					תיק טיול - כולל מפות וכל החומר הקשור לטיול	20
					רשימת תלמידים בעלי מוגבלות רפואית	21

נספח ח'

היחידה לפיקוח על טיולים

1. משרד החינוך מפעיל פקחים לטיולים המסייעים למטיילים בנושאי הביטחון והבטיחות.
2. מטרת הפיקוח היא לקיים מפגשי שטח עם מוסדות החינוך המטיילים ולוודא שיצאו באופן נאות לטיול, בהתאם למתחייב מהוראות חוזרי המנכ"ל של המשרד. הבדיקה מלווה בהדרכה ובהסברה לתיקון מידי של ליקויים, אם נמצאו, ולמאמץ משולב להמשך תקין של הטיול.
3. משימה נוספת של צוות הפיקוח היא קיום הדרכות, בתיאום עם קב"טי המחוזות ועם הרשויות המקומיות והאזוריות, למנהלים, לרכזי טיולים ולמורים ולגננות מבתי הספר באזור המבוקש.
4. מספרי הטלפון של כל פקח בהתאם לגזרות נמצאים בחדר המצב.

נספח ט'

ביקורת טרום טיול

רשימת נושאי הביקורת בבוקר יציאה לטיול (אינו בא להחליף את כל הנהלים הקיימים)

מס"ד	הנושא / ציוד לבדיקה	כן	לא	הערות
1	תוכניות מאושרות ע"י מנהל בית הספר / רכז טיולים			
2	המצאות טופס תיאום טיולים חתום ומאושר (ממרכז תאום טיולים)			
3	אישור תיאום ביקורים באתרים, מול האתרים			
4	אישור טלפוני, במידה ונדרש באישור הביטחוני. שם המאשר:			
5	הסעה: אישור ביקורת קצין בטיחות תעבורה בתוקף, הרכב בן פחות מ 10 שנים, תקינות אמצעי קשר של האוטובוס / נהג, אלונקה, ערכת מילוט, תיק עזרה ראשונה ומים לחירום.			
6	נעלי הליכה כובעים ומיכלי מים, בכמות הנדרשת למלווים ולמטיילים, לפי תנאי מזג האוויר ביום הטיול. לוודא מילוי מיכלי המים!			
7	רשימת גופי פינוי וחילוץ לאורך מסלול הטיול, תיאום רכב חילוץ			
	אמצעי קשר: סלולארי / מצוקה אלחוטי / מוטורולה + בדיקת אמצעים, מטען וסוללות גיבוי			
	רשימת טלפונים חיוניים: קב"ט הרשות, חדר מצב טיולים, מוקד עירוני			
8	עדכון מזג אויר והתאמת המסלול לתחזית (בכל בוקר בזמן הטיול)			
9	רשימות קשר: מדריכים, מורים, מאבטחים, מלווים ונהגים			

מס"ד	הנושא / ציוד לבדיקה	כן	לא	הערות
10	רשימות שמיות של התלמידים + מצב בריאותי + רשימת תרופות			
11	נוכחות מאבטחים נושאי נשק כנדרש + התאמת סוג הנשק למופיע באישור הבטחוני של הטיול + תעודות נדרשות (מלווה טיולים, רישיון נשק)			
12	מלווים וציוד רפואי: בדיקת תכולת תיקי ע"ד, התאמת תיקים לבעלי תפקיד על פי האישור, תעודות תקפות של החובשים והמע"רים			
13	מלווה מקצועי לפעילות מיוחדת ובדיקת הציוד			
14	עזרי הדרכה: מפות, פלקטים, וספרות מקצועית.			
15	ביצוע תדריך בטיות לכל התלמידים והמלווים ע"י אחראי הטיול. מינוי בעלי תפקידים ונהלי חירום.			
16	תדרוך צוות המאבטחים והמלווים: מאסף, בטיחות בנשק, הוראות פתיחה באש, מקרים ותגובות בחירום.			
17	תדרוך מדריכים: ל"ז, תנועה בשטח, מסלולים, מיקום אחראי הטיול והוראות ביטחון.			
18	תדרוך נהגים: ל"ז, נקודות חבירה עם המטיילים, המתנות, האזנה לקשר (בתיאום עם המדריכים)			
19	תדרוך המטיילים: בטיחות בטיול, תוכנית היום, הוראות ביטחון/בטיחות, דרכי תגובה חירום.			
20	מרשם צירי הטיול ע"ג מפה והדגשת נקודות תורפה בטיחותיות וביטחוניות			
21	המצאות מפת סימון שבילים + פנקס כיס לביטחון ובטיחות בטיולים.			
22	החתמת הורים מלווים על טופס הורה מתנדב של הביטוח הלאומי.			

מס"ד	הנושא / ציוד לבדיקה	כן	לא	הערות
23	המצאות (במוס"ח) אישורים חתומים ע"י כל ההורים כנדרש			
24	תדרוך התלמידים בנושא "נתק בטיול"			
25	תכנון כניסה למסלול רגלי שיסתיים לפני החשיכה			
26	כתב מינוי למנהל הטיול			
27	מדריך הטיול נושא תעודת תו תקן לאזור שהינו מדריך בו			

נספח י'

ניהול בטיחות וסיכונים בטיול

ברשימה זו מפורטים נושאים שעל המדריך ואחראי הטיול לתת עליהם את דעתו ולסכם אותם. התייחסות לנקודות אלו, תסייע בידיו לשפר את התכנון, הביצוע וצמצום סיכונים מיותרים שעלולים להתרחש בזמן הטיול.

1. **הכנת הטיול:** ההכנה לטיול דורשת עיסוק רב, בין השאר על האחראי לדאוג: אישור הורים, דיווח על בעיות רפואיות במידה ויש, תיק טיול כנדרש הכולל: מפח סימון שבילים מעודכנת, אישור ביטחוני לטיול, רשימות ציוד, תכנית הטיול לפרטים, רשימות תלמידים, רשימת מלווים, טלפונים ותקשורת לגורמים בשעת חירום: חדר מצב טיולים, יחידת חילוץ אזורית. התכנון צריך לקחת בחשבון שעת תחילת הליכה וסיום המסלול טרם חשיכה תוך התחשבות באורך המסלול והקשיים בו, גיל המטיילים, מזג האוויר ואורך היום בהתאם לעונות השנה.

2. **הנסיעה ברכב:** הנסיעה היא חלק מהטיול, אחראי הטיול או המדריך, יקבעו את נתיב הנסיעה ומקומות

העצירה. האחראי לטיול ישב בספסל הראשון סמוך לנהג, שאר המלווים ישבו בשאר חלקי האוטובוס כולל בחלק האחורי. יקבעו הנחיות התנהגות מחייבות של התלמידים החניכים בזמן הנסיעה.

3. **ציוד אישי:** אחראי הטיול יבדוק את הציוד האישי לתלמיד ולחניך: כובע, נעלי הליכה, מים - בהתאם לגיל ולמזג אויר וציוד כנדרש.

4. **בדיקה ותדריך למלווים:** אחראי הטיול יבדוק את הציוד המחייב של המלווים הרפואיים והחמושים ויתדרך אותם בנוגע לתפקידם ואחריותם בטיול.

5. **תדריך נהג:** האוטובוס הוא רכב החירום והפינוי, אחראי הטיול יתדרך את הנהג לגבי נקודות ההמתנה והקשר עם הקבוצה בהתאם להתקדמות הטיול בשטח.

6. **תדריך לפני תנועה ברגל:** תדריך לפני הליכה יכלול: איסור עקיפה של המדריך ההולך ראשון והקובע את קצב ההליכה, המתנה במפגש שבילים להגעת מאסף, נקודות מסוכנות צפויות - הצבת מלווה מבוגר במקום, קביעת מאסף מבוגר, מצב בו מוצא עצמו תלמיד או חניך מנותק מהקבוצה - עליו להמתין במקומו בצמוד

- לשביל, קביעת קשר עין מחייב עם ההולך לפניו.
7. **ספירה והתפקדות:** אחראי הטיול יקבע את הנקודות בהם צריך לספור את התלמידים והחניכים: בעליה ובירידה מהאוטובוס, במהלך הטיול בהפסקות ולפי שיקול דעתו של האחראי.
8. **שליטה בזמן הפסקה:** בהפסקה עלול המדריך לאבד את השליטה על התלמידים, עליו להגדיר במדויק מה אפשר ומה אסור לעשות בהפסקה: האיסור להתקרב לשפת מצוק, התרחקות מהקבוצה, דרדור אבנים, טיפוס במקומות אסורים, איסור כניסה למים וכדומה.
9. **פעילות מיוחדת:** אם במהלך הטיול מתבצעת פעילות מיוחדת, כמו: רחצה בים, שייט בקיאקים, רכיבה על גמלים, גלישה ממצוקים וכדומה, על האחראי לתדרך באופן מפורט ובהתאם להנחיות חוזר מנכ"ל ולהכין את המטיילים בהתאם ומבעוד מועד.
10. **הליכה בקרבת מצוק:** בהליכה בקרבה למצוק ובמעברים קשים, יקפידו המלווים והמדריך על השגחה צמודה ותדרוך התלמידים והחניכים בדבר תשומת לב וריכוז בהליכה תוך סיוע ועזרה האחד לשני.

11. **רחצה בים ובבריכה:** הרחצה בים או בבריכה, מותרת רק במקום שיש חוף מוכרז או מקום בעל רישוי עסק. יש לפעול לפי ההנחיות המפורטות בחוזר מנכ"ל המעודכן המנחה בעניין זה.

נספח י"א

בדיקת אוטובוס לפני יציאה לטיול

תאריך _____

שעה _____

1. פרטי הנהג: שם פרטי ומשפחה _____
2. טלפון סלולארי של הנהג _____
3. שם חברת ההסעה _____
4. טלפון במשרד של חברת ההסעה _____
5. מספר הרכב _____
6. רשיון להסעת נוסעים _____
7. רשיון להסעת ילדים _____
8. אישור קצין בטיחות בתעבורה בתוקף _____
9. ציוד עזרה ראשונה _____ אלונקה _____
10. מים לשתייה כ - 100 ליטר _____
11. מיקרופון תקין _____
12. חגורות מותקנות בכל מושב באוטובוס _____
13. פטיש חירום _____ שמרכת מילוט _____

14. בדיקת תא מטען _____

15. בדיקת פנים האוטובוס כולל מתחת למושביו _____

16. נשק: כן / לא הקף בעיגול אם כן, סוג הנשק _____ תוקף _____

**לתשומת לבך! יש להשאיר העתק מטופס זה בבית הספר
והעתק בידי אחראי הטיול.**

חתימה	תפקיד	פרטי הבודק
-------	-------	------------

נספח י"ב

מנחה לסיווג פעילויות הדרושות רישוי עסקים

10.1 כללי

10.1.1 משרד החינוך מחייב בתי ספר ותנועות נוער

לבצע פעילות חוץ בתהליכי-תכנון מסודרים ובהתאם להנחיות חוזרי מנכ"ל. גורמים אלו מנחים כיצד יש לבצע את הפעילויות ומפרטים את אמות המידה לביטחון ובטיחות בכל אחת מהפעילויות המאושרות. פעולות אלו הן מגוונות וכוללות בין השאר טיפוס וגלישה, רכיבה על אופניים, רכיבה על בעלי חיים, פעילות שייט, ניווט, פארקי מים ועוד.

10.1.2 אחת ההנחיות המרכזיות המחייבות את

אחראי הפעילות במסגרת תהליך ההכנות, היא לבדוק כי קיים רישיון עסקים בתוקף לאותה פעילות.

10.1.3 העיקרון המוביל צריך להיות פעולה לפי "חוק

רישוי עסקים", "תקנות רישוי עסקים" ו"צו רישוי עסקים". כל אלו יחד מאגדים בתוכם

את הנחיות המדינה בנושאים אלו. למרות זאת, ישנם פעולות שמשרד החינוך מתיר ואינו מחייב רישיון עסקים. הסיבה לכך היא משתנה, אך בדרך כלל אלו פעילויות ניידות, פעולות שאינן קשורות למקום קבוע צמודות קרקע, פעולות שמתקיימות ברחבי הארץ במקומות משתנים ולא קבועים.

10.1.4 יודגש כי קיומו או אי קיומו של הצורך ברישוי עסקים, אינו משנה את העובדה והחובה שחלה על אחראי הפעילות והפעילות לפעול בהתאם להנחיות חוזר מנכ"ל המעודכנים.

10.1.5 למען הבהירות, במידה והעסק הינו טעון רישוי, כלומר מחוייב ברישוי מותרת הפעילות בעסק זה במידה ואכן קיים ברשותו הרישיון.

10.2 דרכים לבדיקת קיום רישוי עסקים (במקרה שהעסק הינו "טעון רישוי")

10.2.1 ניתן ליישם אחת או יותר מהדרכים המובאות כאן:

- א. לפנות לרשות המקומית לממונה על רישוי העסקים ולבדוק איתו.
- ב. ניתן לעיין בתקנות לרישוי עסקים המופיע באתר האינטרנט של משרד הפנים - "עסקים טעוני רישוי"
- ג. ניתן לבדוק במשרד הפנים, אצל ממונה הרשויות המחוזי.

10.3 סיווג פעילויות לפי הצורך ברישוי עסקים

10.3.1 בטבלה המובאת להלן, מרוכז מידע שיסייע לאחראי הפעילות לבדוק את סוגיית רישוי העסקים או היתרים אחרים, בחתך הפעילויות המתוכננות להתבצע במסגרת פעילות החוץ.

כשירות מדרך	היתר על פי חקיקה אחרת	לא דרוש רישוי עסקים	דרוש רישוי עסקים	סוג פעילות	
טיפוס וגלישה ומתחם פעילות אתגרי					
תעודת מדרך טיפוס וגלישה		V		טיפוס וגלישה ברחבי הארץ	1.
תעודת מדרך טיפוס וגלישה ומנהל מתחם חבלים אתגרי		V		מתחם חבלים אתגרי ניד	2.
תעודת מדרך טיפוס וגלישה ומנהל מתחם חבלים אתגרי			V	מתחם/פארק אתגרי קבוע	3.
מפעיל קיר טיפוס			V	אתר פארק קיר טיפוס קבוע	4.
ניווט					
מדרך בוגר שהוכשר בידי חוג סיור או תנועת נוער להוביל קבוצה בשטח		V		ניווט	5.
מורה לחינוך גופני או מאמן שעבר הכשרה מתאימה		V		ניווט תחרותי	6.
רכיבה על אופניים					
מדרך אופניים מוסמך				טיול רכוב על אופניים	7.
מורה לחינוך גופני או מאמן מדרך שעברו הכשרה לתחום זה				תחרויות רכיבה על אופני הרים	8.
רכיבה על בעלי חיים					
מדרך מקצועי			V	רכיבה על חמורים	9.
מדרך רכיבה מוסמך			V	רכיבה על סוסים	10.
מדרך מקצועי			V	רכיבה על גמלים	11.
מדרך רכיבה מוסמך ובנוסף מדרך רכיבה טיפולית			V	חווה לרכיבה טיפולית לחינוך מיוחד	12.

כשירות מדריך	היתר על פי חקיקה אחרת	לא דרוש רישוי עסקים	דרוש רישוי עסקים	סוג פעילות	
סיווי בכלי רכב שונים ג'פים, רכבת טרקטורים עם עגלה					
	חברה שקיבלה אישור לפעילות זו		V	סיווי ג'פים	.13
			V	סיוור ברכבת שעשועים באתר מוגדר	.14
	דרוש רישיון לעגלה להובלת נוסעים ממשרד התחבורה		V	טרקטור עם עגלה להובלת נוסעים	.15
החלקה על הקרח					
	מדריך שהוסמך במקום		V	אתר החלקה על הקרח	.16
נהיגה במכוניות "קריטינג" במסלול סגור					
	מדריך שהוסמך במקום		V	אתר נהיגה במכוניות "קריטינג" במסלול סגור	.17
קליעה בחץ וקשת					
	מדריך שהוסמך לפעילות חץ וקשת		V	קליעה בחץ וקשת	.18
פעילויות שלג					
			V	פעילויות שלג באתר "החרמון"	.19
		V		פעילויות בשלג במקום פתוח שאינו אתר	.20
מתקנים שעשועים ומתקנים מתנפחים					
	מנהל אתר מתקנים מתנפחים מוסמך מפעיל מתקנים שהוכשר על ידי החברה		V	אתר נייד של מתקנים שעשועים ומתקנים מתנפחים	.21
	מנהל אתר מתקנים מתנפחים, מפעיל שהוכשר על ידי החברה	V		אתר קבוע כל השנה למתקני שעשועים ומתקנים מתנפחים	.22

סוג פעילות	דרוש רישוי עסקים	לא דרוש רישוי עסקים	היתר על פי חקיקה אחרת	כשירות מדרוך
ספורט שימושי				
23.	מסלול ספורט שימושי בשטח מוסד החינוך או במחנה	V		מדרוך מוסמך לספורט שימושי
כדורי צבע				
24.	ידי בכדורי צבע	V		מדרוך שהוכשר במקום
פארק מים וברכות שחייה				
25.	בריכת שחיה	V		מציל מוסמך
26.	פארק מים	V		מציל מוסמך בבריכה ומפעילים שהוכשרו במקום
רחצה בים				
27.	רחצה בחוף מוכרז	V	בהתאם לחוק הסדרת מקומות רחצה וצו הסדרת מקומות רחצה	מדרוך מוסמך לספורט שימושי
שייט לסוגיו בנחלים ובאגמים				
28.	בריכת שחיה	V	אישור מיוחד מהמועצה האזורית להפעלה	מציל מוסמך
29.	פארק מים	V	אישור מיוחד מהמועצה האזורית להפעלה	מציל מוסמך בבריכה ומפעילים שהוכשרו במקום
30.	שייט בסירות חצי קשיחות	V		רישיון ממשד התחבורה - רישיון משיט
31.	שייט בסירות נהר	V	אישור מיוחד מהמועצה האזורית להפעלה	הכשרה על ידי החברה

כשירות מדריך	היתר על פי חקיקה אחרת	לא דרוש רישוי עסקים	דרוש רישוי עסקים	סוג פעילות	
		V		שייט על רפסודה	.32
	בהתאם להנחיות חוזר מנכ"ל בנושא זה - ראה סעיף שייט ברפסודות				
	מחזיק רישיון שייט משרד התחבורה	רישוי עסקים לפי סעיף השכרת כלי שייט בחוק רישוי עסקים	V	שייט בימים ובאגמים מוסדרים	.33
			V	שייט בחסקות	.34
			V	שייט בגלשני מפרש	.35
			V	גלישה בגלשני גלים	.36
			V	סקי מים בכבלים	.37
			V	סקי מים באגמים	.38
		V		צלילת קמ"ס (קנה, מסכה, סנפירים)	.39
	מדידת עומק הצלילה			צלילה בבלונים במסגרת מועדון צלילה מוסדר	.40
	מדידת עומק הצלילה				
	מפעיל סירה בעל רישיון שייט ממשרד התחבורה	רישוי עסקים לפי סעיף השכרת כלי שייט בחוק	V	שיט באבוב רחיפה	.41
	מפעיל סירה בעל רישיון שייט ממשרד התחבורה	רישוי עסקים לפי סעיף השכרת כלי שייט בחוק רישוי עסקים	V	שייט בבגנה כפולה	.42
מחנות וקייטנות					
			V	מחנה יער	.43
	בהתאם להנחיות משרד החינוך חוזר מנכ"ל מחנות				

כשירות מדריך	היתר על פי חקיקה אחרת	לא דרוש רישוי עסקים	דרוש רישוי עסקים	סוג פעילות	
בהתאם להנחיות חוזר מנכ"ל קייטנות			V	קייטנה	.44
בהתאם להנחיות חוזר מנכ"ל קייטנות		V		קייטנה של תנועת נוער	.45
בהתאם להנחיות חוזר מנכ"ל קייטנות		V		קייטנה של הרשות המקומית	.46
בהתאם להנחיות חוזר מנכ"ל קייטנות			V	סמינר של תנועת נוער	.47
בהתאם להנחיות חוזר מנכ"ל קייטנות			V	קייטנות של מתנסים דרוש רישוי	.48

בשבוע שלאחר החזרה מהטיול

הגשת סיכום, מסקנות ולקחים למנהל בית-הספר

כתיבת משוב על החברות נותנות השירותים והעברתו
למינהלת הטיולים במשרד החינוך התרבות והספורט.

בשאלות ניתן לפנות לממונה ביטחון מוסדות חינוך ארצי
בטלפון 02-5602234.

